

ALIMSKE PORODICE: BISTRIGIJE-JAKUBOVIĆI

Ahmed Mehmedović

Muftije, šejhovi, evlije

Šejh Ibrahim-efendija Bistrigija, dugogodišnji sarajevski muftija i ustanovitelj halvetijskog hanikaha na Bistriku u Sarajevu, jedan je od najviđenijih alima u cjelokupnoj historiji Sarajeva. Bio je muderris i šejh svoga hanikaha od osnivanja pa do smrti. Bistrigijin hanikah je radio do 1923. godine, a onda je, neopaženo, prerastao u običnu tekiju.

I među potomcima šejha Bistrigije bilo je viđenih šejhova, alima, pjesnika i kaligrafa. Oni su odgajali generacije bosanskih alima, naročito one koji su naginjali ka sufizmu.

Silsila šejhova Bistrigijinog hanikaha izgleda ovako: 1. šejh Ibrahim Bistrigi, 2. šejh Muhammed, sin šejha Ibrahima Bistrigije, 3. šejh Salih, stariji sin šejha Muhammeda, 4. šejh Muhammed, stariji sin šejha Saliha, 5. šejh Jakub-halifa, stariji sin šejha Muhammeda, 6. šejh Ibrahim-halifa, brat šejha Jakuba, mlađi sin šejha Muhammeda, 7. šejh Muhammed-halifa Jakubović, sin šejha Jakuba, 8. šejh Sulejman Jakubović, sin šejha Muhammeda, 9. šejh hadži Salih Jakubović, 10. šejh Jakub Jakubović, posljednji šejh o kome postoje pouzdani podaci.

Ovo je prvi pokušaj da se donesu biografije najpoznatijih članova ove alimske i šejhovske porodice i da se ovi zaslužni ljudi otrgnu od zaborava.

Šejh Ibrahim-efendija Bistrigija

Šejh Ibrahim-ef. Bistrigija, sarajevski muftija, rođen je u Sarajevu, na Bistriku, u drugoj polovini 16. stoljeća i prozvan je Bistrigija prema dijelu grada u kome je rođen. Učio je u Sarajevu i Istanbulu. Stupio je u halvetijski derviški red i pridvorio se užičkom šejhu Muslihuddinu, od koga je uzeo idžazet (diplomu) na iršad. Nakon povratka u Bosnu, postavljen je za sarajevskog muftiju, 1631. godine, nakon smrti Lahana Mahmud-efendije (Kupusovića). Nekoliko godina kasnije, šejh Ibrahim-ef. Bistrigija je u Sarajevu, uz Mehmed-begovu džamiju na Bistriku, podigao hanikah (derviška medresa), u kome je bio šejh i muderris do kraja života. Bistrigija je u Sarajevu i Bosni uživao veliki ugled i smatran evlijom. O njemu i njegovim deredžama se sačuvalo dosta legendi i predaja, a isto tako i o njegovim potomcima. Uvažavali su ga i visoki turski dostojanstvenici i borili se za njegovu naklonost. Silahdar Mustafa-paša, ustanovitelj hadži-Sinanove tekije u Sarajevu, isposlovao je kod sultana za Bistrigiju i njegov hanikah stalne prihode iz desetine i vjenčanja iz četiri džema'ata u okolini Kreševa. Prema jednom gedik-timaru iz 1766. godine, hanikah se izdržavao iz desetine i drugih prihoda ovih sela iz Visočke nahije: Bjelemića, Jave, Vrbnjaka i Domarine. Tako je Bistrigija svome hanikahu osigurao stalne prihode sve do prestavnika rada ove odgojno-obrazovne ustanove, kasnije tekije.

Još u Kemurino vrijeme se hanikah prometnuo u običnu tekiju, «u kojoj se samo pomalo prohukće u hefti po jedanput, uoči petka». Kasnije je taj hanikah potpuno srušen i danas od njega nije ostalo ni traga!

O velikoj popularnosti šejha Bistrigije govori nam i više sačuvanih hronograma koje su mu, povodom smrti, sastavili njegovi prijatelji i učenici. Jedan je spjevao i njegov učenik, šejh Gazilerske tekije, Osman-ef. Šugli, 1665. godine, koji u tom svom hronogramu kaže: »A i ja, ropče Šuglevi, Boga mi, plačem za svojim učiteljem«. Na jednom hronogramu stoji da je držao predavanja o Kur'anu i hadisu, a na drugim hronogramima se označava kao »svjetionik«, »vođa šejhova« i »vođa visokih učenjaka«. U njegovom društvu se kretao i Zekerija Sukkeri, naš veliki pjesnik iz 17. stoljeća, koji je kasnije otišao u Istanbul i stao u red najviđenijih turskih pjesnika onoga vremena. I Sukkeri je spjevao hronogram smrti svome prijatelju Ibrahimu Bistigiji, a možda i učitelju i šejhu. S obzirom da je bio sarajevski muftija, Bistrigija je izdavao i fetve, a one su bile na glasu. Na početku i na kraju rukopisa R-3795 (*Komentar djela «Al-Wiqaya»*, autora Muhammeda el-Kudžavija šejh-zadea), koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, ispisano je nekoliko fetvi sarajevskih muftija. Neke od njih su i Bistrigijine. Kao zabilješka ispod jedne od njih, stoji: «Preneseno iz rukopisa (*min hattı*) merhuma Ibrahima efendije el-Bistrigije». Ovo znači da je Bistrigija autor barem jednog pravnog djela ili zbornika fetvi. Šteta što se nije sačuvao taj Bistrigijin rukopis. Na listu L. 53-57 rukopisa br. 510 Orijentalne zbirke Arhiva Hercegovine u Mostaru, nalazi se Bistrigijina fetva koju je napisao povodom pojave kuge u kasabi Modun 1649. godine. Vjerovatno ima još Bistrigijinih fetvi razbacanih po našim rukopisima koje bi valjalo prikupiti i objaviti.

Bistrigija je umro između 18. januara i 16. februara 1665. godine i ukopan je kraj Careve džamije. Nad njegovim mezarom je podignuto turbe čiji su se zidovi do danas sačuvali sa dva tariha, desno i lijevo od ulaza. U istom turbetu su još dva mezara sa nišanima, a u jednom od njih je ukopan šejh hadži Muhammed, sin šejha Jakub-efendije, jedan od Bistrigijinih potomaka

i šejhova njegovoga hanikaha. Hronogram povodom Bistrigijine smrti, koji je spjevao Zekerija Sukkeri, sačuvao nam se kod Kadića i kod Kemure. Evo kako on glasi:

*Šejh Ibrahim-efendija, muftija čvrstog
vjerzakona,
Napusti prolazni saraj i ode u vječnost.
Predajući svijetu Kur'an i hadis,
Konačno je savio skute
I zatražio utočište Istinitog.
Kad se saznalo za smrt njegovu,
Čitav svijet kao da se zavio u crno.
Milost Božija neka ječistoj duši merhumovoj,
A kabur mu svijetao.
Na Dan proživljenja, neka mu Bog podari
Kuću uživanja.
Sukkeriji od Nevidenog prispje jedan
hronogram:
«Spominjući Boga, Ibrahim-efendija ode u
vječnost».
(1075. h./1665.)*

Bašagić piše da je Bistrigija umro u 120. godini života, ali se ovo ne može dokazati jer se ne zna tačna godina njegovoga rođenja. Bistrigiju je na položaju šejha hanikaha naslijedio sin šejh Muhammed Bistrigi.

Zadnji pročelnik ovoga hanikaha je umro je 1923. godine, a onda je hanikah pretvoren u tekiju i ona je radila do Drugoga svjetskog rata. Bistrigijin hanikah je pripadao halvetijskom redu, džemalijskog ogranka, koji je osnovao Džemal Halveti.

«Pored Gazi Husrev-begovog hanikaha u Sarajevu», piše Džemal Čehajić, «koji je, svakako, bio najznačajnija institucija halvetija kod nas, halvetijski hanekah šejha Ibrahima Bistrigije, također u Sarajevu, odigrao je izvjesnu ulogu ne samo u religioznom nego i društvenom i kulturnom pogledu u vrijeme svoga djelovanja.»

Šejh Ibrahim-efendija Bistrigija je bio jedan od najviđenijih ljudi Bosne u proteklom vremenu. Alim, sarajevski muftija, muderris, ugledni i poštovani šejh, utemeljitelj hanikaha, rasadnika uleme i šejhova, pisac barem jednog šerijatskog djela. Ne bismo smjeli zaboravljati ovakve ljude. Ove godine se navršava 340 godina od njegovog preseljenja na Ahiret. Neka ovo

bude povod da ga se sjetimo i da mu proučimo Fatihu.

Bistrigiju je na položaju šejha hanikaha naslijedio sin šejh Muhammed, zatim unuk šejh Salih, pa praunuk šejh Muhammed, pra-praunuk Jakub-halifa i tako redom do šejha Jakuba Jakubovića, posljednjeg šejha ove porodice o kome su se sačuvali podaci. Sin Bistrigijinog pra-praunuka Jakuba-halife je uzeo prezime po ocu, pa se on i njegovi potomci od tada prezivaju Jakubovići.

Šejh Muhammed ibn Salih Bistrigi

I neki nasljednici šejha Ibrahima Bistrigije su se bavili pisanom riječju. Sigurne podatke

imamo jedino za Bistrigijinog praunuka šejha Muhammeda, sina Salihova, Bistrigiju. Šejh Muhammed je sin šejha Saliha, unuk šejha Muhammeda, praunuk šejha Ibrahima Bistrigije. Za šejha i muderrisa Bistrigijinog hanikaha je došao nakon smrti oca šejha Saliha, 1679./80. godine. Godine 1703. je držao vazove u Carevoj džamiji. Spominje se i u jednom beratu iz 1704. godine. U jednom kodeksu propalom u Orijentalnom institutu u Sarajevu (R-4.288), koji predstavlja antologiju mostarskih pjesnika na turskom jeziku, bio je njegov tarih od sedam stihova koji je spjevao povodom smrti mostarskog velikana Šejha Juje. Bit će da su se dobro poznavali ova dva bogougodnika. Oba polustiha u posljednjem

R-5.364/3 – posljednja stranica djela *Šarh el-Avamil el-mi'a* Šejha Juje koje je prepisao šejh Muhammed ibn Salih Bistrigi

bejtu daju godinu preseljenja na Ahiret Šejha Juje, a to je 1119./1707. godina. Na istome mjestu su i tri rimovane zagonetke šejha Muhammeda Bistrigije.

Šejh Muhammed se bavio i kaligrafijom, odnosno prepisivanjem rukopisa. Sačuvao nam se jedan njegov rukopis, koji je pohranjen u Gazijinoj biblioteci u Sarajevu, u sklopu kodeksa R-5.364, kao treće djelo. U pitanju je djelo iz sintakse arapskog jezika *Šarh el-Avamil el-mi'a*, komentar El-Džurdžajijevog djela *El-'Avamil el-mi'a*, autora Mustafe Ejjubovića – Šejha Juje, s kojim je šejh Muhammed drugovao i kome je namijenio svoje stihove. Rukopis je ispisan lijepim i razgovijetnim ta'lik pismom, na 51 stranici srednjeg formata, crnom tintom, dok je tekst komentiranog djela pisan crvenom tintom. Prepisivač se ispod rukopisa ovako potpisao: *Muhammed ibn Salih ibn Muhammed ibn Ibrahim el-ma'ruf Bistrigi, rahimahullahu 'alejhim edžme'in*; bez godine prijepisa.

Šejh Muhammed je doživio duboku starost, a imao je najmanje dvojicu sinova, šejha Jakuba-halifu i šejha Ibrahima-halifu, koji su ga naslijedili na šejhovskom položaju. Je li umro 1763./64. godine, kad ga je naslijedio stariji sin šejh Jakub-halifa, ili ranije, nije nam poznato. Ako je umro tada, onda je imao više od 100 godina.

Šejh Muhammed-halifa Jakubović

Šejh Muhammed-halifa Jakubović, sin šejha Jakuba-halife, po kome je dobio prezime, rođen je u Sarajevu u drugoj polovini 18. stoljeća. Prvi put se spominje u beratu, sačuvanom kod Kadića, 1813./14. godine, a drugi put 1853. godine. Na položaj šejha i muderrisa Bistrigijinog hanikaha na Bistriku u Sarajevu je došao poslije smrti svog amidže šejha Ibrahima-halife Bistrigije i ostao na tome položaju do smrti 1856./57. godine. Zamijenio ga je sin šejh Sulejman Jakubović, koga su Sarajlije smatrale evlijom i o kome su se sačuvale brojne predaje.

Šejh Muhammed-halifa Jakubović je, također, bio veoma poštovan u Sarajevu i posvud u Bosni, a jedan od dokaza je i to što je ukopan u istom turbetu kraj čuvenog pretka i pročelnika svoje porodice, šejha Ibrahima

Bistrigije, kraj Careve džamije u Sarajevu. Od svih 10 poznatih šejhova te porodice, ta čast je pripala jedino njemu.

Šejh Sulejman Jakubović

Šejh Sulejman Jakubović, sin šejha Muhammeda-halife, a unuk šejha Jakuba, po kome je dobio prezime, rođen je u Sarajevu u prvoj polovini 19. stoljeća. Na položaj šejha Bistrigijinog hanikaha u Sarajevu došao je poslije očeve smrti, 1856./57. godine, a umro uza samu okupaciju Bosne, 1878. godine. Bio je veoma poštovan u Sarajevu i smatran evlijom. Poštovali su ga jednako muslimani i inovjerci i, kad bi im nešto preporučio, izvršavali su to bez pogovora.

O njemu i njegovoj vidovitosti su se sačuvale brojne predaje. Nije bio za otpor Bosanaca okupacionim austrougarskim jedinicama jer su snage bile neusporedive i žrtve je smatrao uzaludnim. O njemu se počelo govorkati da šuruje s Austrijancima i da bi ga trebalo išibati ili potkovati. Pred samu okupaciju su se sastali ugledni Sarajlije u Svrzinoj kući da vijećaju šta treba činiti. Na taj skup je došao i šejh Sulejman Jakubović. Došao je veoma potišten i zabrinut, jedva da im je selam nazvao. Okupljenima je samo ispričao svoju viziju onoga što predstoji: «Djevojka je na Savi prala haljine, veš, pa joj je pala kosa u vodu, pa zamahnula glavom, da kosu ponovo zabaci na leđa, kad ugleda da više nje stoji Austrijanac».

Zatim je počeo plakati i izišao. Njegova predviđanja su se uskoro pokazala istinitim i sve se odvijalo onako kako je predvidio šejh. Uz sporadičan otpor Bošnjaka, Austrijanci su uskoro zaposjeli Bosnu i Hercegovinu. Dva dana poslije zauzimanja Sarajeva, šejh je umro na sofama Begove džamije. Bio je ukopan na Hamzaninom greblju, pa je, kad je preko Hamzanina greblja «prešla cesta», šejhovo tijelo ekshumirano i prenijeto u mezarje kraj džamije Vinogradi, «pod trešnjama».

Od brojnih predanja koja se vezuju za šejha Sulejmana Jakubovića, navodimo samo ovo:

Šejh Jakubović nije primao darove. Groše nije uzimao nikako, a ako bi mu neko darovao

dukat, ni dukat ne bi uzeo, nego bi darovatelju rekao:

– Metni to iza metle!

Iza metle šejh nije uzimao te darove, već bi, ako bi mu neko došao u nevolji, moleći za pomoć, rekao:

– Eto, uzmi iza metle!

Jednom mu dođe neki siromah kad iza metle nije bilo ništa.

– Nema ništa za metlom, efendija! – okahari se siromah.

– Onda dođi sutra iza sabaha!

Kad je siromah došao, a za metlom i dalje nije bilo ništa, pozva ga šejh da skupa prošetaju.

– Hajdemo malo prohodati.

Šetnjom stigoše do Bakija.

– Da se malo poigramo klisa! – predloži šejh siromahu, kome i nije bilo baš do igre.

Dok se čovjek snebivao, šejh je već napravio aršin i klis, pa zamahnu prvi. Klis pade na neki grm. Šejh priđe tom grmu i aršinom začepka ispod njega. Tu šejhovu djetinjariju je posmatrao siromah, ali se ubrzo začudi jer šejh iz grma iščeprka nekoliko dukata. Kad dukati zasijaše, veli mu šejh Jakubović:

– Uzmi to!

Siromah uze dva-tri dukata.

– Uzmi još! – reče mu šejh. – Uzmi koliko ti god treba!

Ali, siromah ne htjede više. Htio je da se pred šejhom pokaže skromnim, s namjerom da kasnije dođe sam, pa da pokupi sve što je bilo u grmu.

«Mora da je tu zakopano silno blago», mislio je siromah prateći šejha sa Bakija.

Čim je šejh Jakubović zamaknuo, siromah se vrati i počeo kopati ispod onog istog grma. Ali, umjesto da zablistaju dukati, iz rupe se pomoli zmija, izdiže glavu, krenu prema njegovoj ruci i zapalaca rašljastim jezikom. Siromah se prestravi i, ne obazirući se, pobježe.

Silazeći s Bakija na Kovače, pred čajdžinicom siromah ugleda šejha. Pravio se da ga ne vidi i još žurnijim korakom krenuo prema Čaršiji. Ali ga šejh viknu i stade da mu prijetiti prstom:

– Heej ti, ahababu!

Siromah zastade; nije imao kud. Prijeteći mu prstom, šejh se samo naruga:

– Aaaa..., pec, pec! Aaa..., pec, pec!

Bilješka:

(Vidi i: Šejh Sejfuddin Kemura, *Careva džamija u Sarajevu*, Sarajevo, 1908., str. 5; isti autor: *Sarajevske džamije...*, Sarajevo, 1913., str. 158; isti: *Sarajevske muftije*, Sarajevo, 1916., str. 8-9; Šaćir Sikirić, *Sarajevske tekije*, *Narodna starina*, sv. 14, knj. I., Zagreb, 1927., str. 79; Hivzija Hasandedić, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine u Mostaru*, Mostar, 1977., str. 51; Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, knj. I., Sarajevo, 1974., str. 19-24; Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa GHB*, sv. II., Sarajevo 1979., str. 276; Džemal Čehajić, *Derviški redovi*, Sarajevo 1986, str. 89-92; Esmā Smailbegović, *Narodna predanja o Sarajevu*, Institut za jezik i književnost, posebna izdanja, 2, Sarajevo, 1986., 206-207; Salih Trako – Lejla Gazić, *Katalog rukopisa Orijentalnog instituta – lijepa književnost*, Sarajevo, 1997., str. 276-277; Mustafa A. Mulalić, *Hambar*, rukopis; čuva se u Gazijinoj biblioteci, inv. broj 5.942, str. 87-88; Ahmed Mehmedović, *Leksikon naše uleme*, rukopis)

Summary

**THE ULAMAH FAMILIES (1)
THE BISTRIGIJA-JAKUBOVIC FAMILY**

Ahmed Mehmedovic

There have always been important *Ulama* families in Bosnia and Herzegovina, families whose members have been of a great service to Islam and Muslims.

According to our data, there were, at least, fifty such families, who have long deserved to have one comprehensive monographic volume be dedicated to them. Since nobody has done that yet, the author has decided to undertake this effort. The criteria he used in classifying these families is that they should have at least three scholars who left significant impact in our history, who wrote books and who were artists, calligraphers, religious leaders, prominent professors, etc. He has classified twenty such families so far.

The author also holds that this is the least we can do for them and that we should, in a way, repay them by remembering them in this way. Almost nothing has been written about some of these families, and many people don't know that they even existed. There are certain written facts about some of the families, but they are insufficient, and, most often, only about the most prominent scholar of that family, while the rest of the family remains almost unknown. This is the way some of these families will, literally, be saved from oblivion.

موجز

**بيوت العلم (1):
عائلة بيستريغيا – يعقوبوفيتش**

أحمد محمدوفيتش

كانت البوسنة والهرسك وما تزال غنية بالأسر التي خرجت العديد من العلماء الذين قدموا وما زالوا يقدمون خدمات كبيرة للإسلام والمسلمين في بلادنا. وتقيد الدراسات أن عدد تلك الأسر يربو على الخمسين أسرة. إن تلك الأسر جديرة بالتعريف بها من خلال كتاب، وبما أن هذا لم يحدث حتى الآن، فقد قرر كاتب هذا المقال أن يتصدى لهذه المهمة الصعبة. ولقد اشترط الكاتب لتصنيف أسرة ما ضمن بيوت العلم أن تكون تلك الأسرة قدمت ثلاثة علماء على الأقل ممن تركوا أثرا كبيرا في تاريخنا سواء كانوا مؤلفين أو فنانيين أو خطاطين أو واقفين أو مفتين أو شيوخا أو مدرسين بارزين ... ولقد حصر الكاتب حتى الآن عشرين أسرة. ويعتقد الكاتب أن هذا العمل أقل ما يمكن تقديمه لتلك الأسر من اعتراف بفضلها ورد الدين لأبنائها. وبعض هذه الأسر مغمورة تماما حيث لا يوجد أثر مكتوب عنها البتة، حتى أن الكثيرين لا يعلمون بأنها كانت موجودة. وهناك كتابات متواضعة وغير كافية عن بعض تلك الأسر تذكر فقط أبرز علمائها بينما بقي غيرهم من أبنائها العلماء طي النسيان. وهكذا نجح الكاتب في استنقاذ تلك الأسر من شباك النسيان.